

Baltijas foruma 13. starptautiskā konference
ES UN KRIEVIJA 2008. GADĀ: JAUNU PIEEJU MEKLĒJUMOS

23. – 24. maijā, 2008
Baltic Beach Hotel, Jūrmala

DALĪBNIEKU ZIŅOJUMI

Andris SPRŪDS, Latvijas Ārpolitikas institūta pētnieks

„Valstu attiecības nesastāv tikai no pozitīvām lietām. Pavisam nesen, esot Romā uz lielu ES-Krievijas ekonomisko forumu, kur bija pārstāvji gan no Eiropas, gan no Krievijas, konstatēju, ka apmēram 89% runu tomēr bija pozitīvas - uz sadarbību vērstas, par to, ka nākotne ir pietiekoši optimistiska. Man nāca prātā Romano Prodi vārdi, kad viņš ieradās Sanktpēterburgā 2003.gadā. Viņš teica, ka ES un Krievija viens otram atbilst kā ikri ar degvīnu. Skaidrs, ka šobrīd mēs tomēr redzam citas lietas, un būsim reālisti – Edvards Lūkass un „The Economist” nepavisam nav marginalizēti, mazsvarīgi publiskās telpas pārstāvji ES.

Es domāju, ka no Krievijas daļēji tomēr ir jābaidās. Idejas par to, ka mēs ieejam kādā zināmā Aukstā kara posmā, nav nemaz tik marginalizētas - tās ir pietiekoši klātesošas. Ja mēs paskatāmies Krievijas pusē ne tikai konferences, bet arī Krievijas televīziju un Krievijas publisko telpu, tad acīmredzami arī šeit var novērot pietiekoši asus izteicienus gan attiecībā par Eiropu, gan attiecībā par Rietumiem, gan arī par Krievijas vietu un lomu tajā. Pat fonds „Russkij mir”, kas ir parādījis pavisam nesen...

Es gribētu nedaudz pārdefinēt šīs sesijas virsrakstu – virsraksts ir „ES un Krievijas attiecības starp politiskajiem principiem un ekonomiskajām realitātēm” – es teiktu otrādi: „ES un Krievijas attiecības starp ekonomiskajiem principiem un politiskajām realitātēm”, jo zināmas politiskās realitātes pastāv, un es domāju, ka bez politisko realitāšu apzināšanās, bez šo šķēršļu apzināšanās, ir ļoti grūti veidot ekonomiskās attiecības. To mēs ļoti labi redzam ar Latvijas piemēru – pēdējos divos gados ir uzlabojušās politiskās attiecības, ir nepārtrauktas vizītes augstāko amatpersonu līmenī gan no Latvijas puses, gan no Krievijas puses. Un kādi ir rezultāti? Rezultātus mēs redzam ekonomikā – tirdzniecībā, investīcijās, enerģētikas aprītē, arī tranzītā ir milzīgs pieaugums, notiek attiecību intensifikācija, bet Igaunijai ir pilnīgi pretēji. Ir skaidrs, ka business nav tikai business. Business lielā mēra izriet no tā, kādas ir attiecības, kāds ir politiskais fons, kāda ir politiskā atmosfēra. Es domāju, ka šie aspekti ir jāņem vērā.

Ir arī vairāki šķēršļi, ar kuriem jārēķinās nākotnē. Viens no tiem ir ekonomisko attiecību zināma politizācija. Romā arī tika teikts „Krievijas ārpolitikas „enerģētizēšana” ” Varētu teikt arī otrādi – ka notiek enerģētiskās politikas politizācija. Un tas notiek gan no ES puses, gan no Krievijas puses. No vienas puses - tās ir zināmas divu aktieru un divu valstu attiecības. Bet no otras puses tas kļūst par zināmu iekšpolitisko jautājumu. Jo arī Sergejs Markovs, Krievijas pārstāvis, ko bija ļoti interesanti dzirdēt, atzina, ka Krievijā pastāv bažas un aizdomas, ka Rietumi vēlas tikt klāt un iegūt Krievijas gāzi un naftu. Ļoti līdzīgas izjūtas ir arī par Krievijas investīciju raksturu un politisko klātbūtni ES valstīs. Es domāju „Šrēdera elements” ir izraisījis zināmas „šrēderizācijas” bažas, ka tomēr ar politiskiem instrumentiem ir iespējams ietekmēt arī biznesu. Šīs bažas ir daudzās valstīs un daudzu politisko grupējumu pārstāvētas. Uz to arī spēlē, un tas tiks spēlēts, lai iegūtu iekšpolitisko kapitālu. Protams, te nāk klāt sensitivitāte zināmos vēsturiskos jautājumos, kā arī sensitivitāte fundamentālos jautājumos. Protams, politisko kontekstu tas neuzlabo, bet tikai padara to sensitīvu un arī nestabilu.

Otrs aspekts, ko varētu uzskatīt par pozitīvu, ir tā saucamā „reciprocitāte” (no ang.val. vārda ‘reciprocity’, šeit: abpusējs izdevīgums – aut.piez.). Šai „reciprocitātei” vajadzētu būt - tas ir ceļš, kas ejams, lai mēs viens otru saprastu. Piedošanu, bet ir asimetrija „reciprocitātē”. Mēs runājam par futbolu, un tika pieminēts, ka uz Maskavu [futbola klubu] „Manchester United” un „Chelsea” līdzjutēji varēja doties bez vīzām, bet Krievijas līdzjutēji nevarēja doties uz Angliju bez vīzām. Šeit ir dažādas asimetrijas, dažādas izpratnes par to. Enerģētikā, kas ir ļoti svarīga, vairāki piemēri tika minēti. Arī Putins teica: „Piedošanu, mēs esam gatavi jums

piedāvāt gāzi un naftu, bet kāpēc jums vēl ir jādiktē noteikumi, kādā veidā mēs piedāvāsim gāzi un naftu? Un vēl atļaut investīcijas mūsu valstī, lai jūs to tirgotu gandrīz paši sev?” ES saka otrādi: „Ziniet, mēs jums nodrošinām pieprasījuma drošību, un līdz ar to jums vajadzētu ielaist mūs savā teritorijā.” Šeit ir redzama zināma asimetrija reciprocitātes uztverē. Ir arī elements no iepriekšējā aspekta – reciprocitātes politizācija. Ir grūti atkāpties no principiem, ja valsts tomēr šo pozīciju ir ieņēmusi. Tas kļūst arī par iekšpolitiskās loģikas un iekšpolitiskās cīņas jautājumu. Līdz ar to mēs redzam gan Krievijā, gan Eiropā zināmas protekcionisma tendences. Mēs esam gatavi aizstāvēties - ne tikai ar ekonomiskiem instrumentiem, bet arvien vairāk un vairāk tas “ievelkas” politikā.

Un pēdējais aspekts ir solidaritātes jautājums. Pagaidām tas lielā mēra šķiet traucējošs. Problēma ir tāda, ka ES nav solidaritātes. No vienas puses Krievija to veicina, tāpēc atkal izskanēja apzīmējums, ka tā kļūst par kolektīvo Ramsfeldu. Savulaik tika teikts, ka Ramsfelds sadalīja Eiropu „jaunajās” un „vecajās” dalībvalstīs. Krievija daļēji šo spēli spēlē. Var teikt, ka ES pati spēlē šo spēli. Mēs esam kolektīvais Ramsfelds, mēs paši sevi sadalām daļēji jaunajos un vecajos partneros ar dažādām interesēm. Es domāju, ka beigu beigās tas nevienam nav izdevīgi.

Noslēdzot uz kādas optimistiskākas nots, es gribēju ne tikai iezīmēt šķēršļus un tendences, kas parādās attiecībās. Ir arī pozitīvās lietas – mēs esam stratēģiski partneri ekonomiskajos jautājumos, mums ir cieši saistīta enerģētika, un es domāju, ka no tā ir grūti izvairīties. ES kritizē Krieviju un Krievija kritizē ES arī cilvēktiesību jautājumos – vai tas ir slikti, vai tas ir labi? Mareks Belka (Polija) Romas forumā teica: „Ziniet, ir labi, ka ES kritizē Krieviju, jo tas parāda, ka mēs esam ieinteresēti, kas notiek Krievijā. Tas parāda, ka mēs uztveram Krieviju kā Eiropu, mēs uztveram to kā savu partneri. Mēs nekritizējam principā Ķīnu, Indonēziju vai kādu citu, jo tā nav Eiropa.” Var teikt, ka ir zināma optimistiska bāze, un, protams, tas, kas izskanēja šeit – ja būs caurspīdīgāki spēles noteikumi, ja būs vairāk attiecību institucionalizācijas, ja būs vairāk ekspertu grupas, tad būs arī pamats, lai no šīm mazajām lietām arī fundamentālajās valodās būtu kopvaloda”.